

**СВЕТЛАНА КОРЮНОВНА
САРКИСЯН**

*Доктор искусствоведения,
профессор Ереванской государственной консерватории им. Комитаса*
E-mail: svetlana.sarkisyan@mail.ru
Doi: 10.58580/18290019-2023.1.64-25

«Երաժշտական Հայաստան» ամսագրի խմբագրական խորհրդի
երաշխավորությամբ՝ Գոհար Կառլենի Շագոյանի՝ 2.6.2023 թ.,
ընդունվել է տպագրության՝ 11.6.2023 թ.,
ներկայացրել է հեղինակը՝ 20.5.2023 թ.

Կ Ա Ս Մ Ո Ղ Ի Ս Ո Ր Մ Կ Ա Ն Կ Ր Վ Ե Ա Ս

**СТРАНИЦЫ ТВОРЧЕСКОЙ ЖИЗНИ
АШОТА ЗОГРАБЯНА**

Абстракт

Предлагаемый материал представляет собой блок разных по жанру текстов, освещающих различные страницы жизни и творчества одного из видных армянских композиторов Ашота Патвакано- вича Зограбяна (1945-2023). Блок открывает вводная статья Светланы Саркисян, посвятившей Зограбяну ряд аналитических, биографических и музыкально-критических статей, а также персоналии в музыкальных энциклопедиях: «Contemporary Composers» (London-Chicago, 1992), «The New Grove’s Dictionary of Music and Musicians». Revised Edition. (London, 2001), «Die Musik in Geschichte und Gegenwart» Gbr., Bd. 17 (Kassel, 2007). За вводной статьёй следуют две ранние публикации С. Саркисян из авторитетной армянской газеты «Азг» (Ереван), подтверждающие факты международного признания композиторского искусства Зограбяна. Первая статья «Вслед уходящему году» (23 декабря 2000 г.) посвящена выпуску авторского компакт-диска французской записывающей фирмой и музыкальным издательством «Le Chant du Monde» (серия CD «Musique aujourd’hui»). Статью дополняют опубликованные в буклете CD комментарии Саркисян к пяти произведениям Зограбяна. Это Струнный квартет N1 «Narcisse», «Ritual» для трех флейт, «Parable» и «Serenade» для тринадцати инструментов, «Игры бумеранга» для ансамбля. Из трехязычного буклета в данном случае представлена английская версия комментариев. Во второй статье Саркисян «Музыка Ашота Зограбяна в США» (1 июля 2023 г.) описывается американский визит композитора, увенчавшийся успехом исполнения его камерных произведений. Поездка в США, кроме прочего, явилась логическим завершением сотрудничества Зограбяна с авангардным американским «Kronos Quartet», которому композитор посвятил свой Струнный квартет N 1 «Narcisse» (1994), а позже по его заказу написал Струнный квартет N 2 «Kronos» (1998). Творчество Ашота Зограбяна является важнейшей частью не только армянской, но и общемировой академической музыки конца XX- начала XXI веков. Созданный композитором стиль сочетает в себе новаторские тенденции европейской школы - прежде всего французской и австро-немецкой, с исконными свойствами национального монодического мышления. В частности, это эстетическое восприятие музыки как объекта внутренней гармонии: интроспективность чувства, композиционная соразмерность разделов, базисное значение диатонических модусов, вариативность интервальных и ритмических структур. Благодаря изощренной полифонической технике, изменчивости фактуры, Зограбян создает индивидуальную манеру письма, которая впечатляет сложностью мобильных звуковых форм и одновременно с этим - ясностью перспективы музыкального развития, логикой целого.

Ключевые слова: Ашот Зограбян, современная армянская музыка, новое мышление, синтетические композиторские техники.

Ամփոփում

Արվեստագիտության դոկտոր, ԵՊԿ պրոֆեսոր, **Սվետլանա Կորյունի Սարգսյան**. - «Աշոտ Չոհրաբյանի ստեղծագործական կյանքի էջեր»:

Սվետլանա Սարգսյանի առաջարկով նյութը հեղինակի տարբեր ժանրերի պատկանող տեքստերի համադրում է, որը լսարանում է հայ ակնավոր կոմպոզիտորներից մեկի՝ Աշոտ Պատվականի Չոհրաբյանի (1945-2023) կյանքի ստեղծագործության էջերը: Այն բացվում է Սարգսյանի ներածական հոդվածով: Ի դեպ, նա մի շարք վեր-

լուծական, կենսագրական և երաժշտարնադասական, ինչպես նաև երաժշտական հանրագիտարանների «Contemporary Composers» (London-Chicago, 1992), «The New Grove's Dictionary of Music and Musicians II». Revised Edition (London, 2001), «Die Musik in Geschichte und Gegenwart» Gbr, Bd. 17 (Kassel, 2007) հոդվածներ է նվիրել Չոհրաբյանին: Ներածական հոդվածին հաջորդում են Սարգսյանի երկու հրատարակումները «Ազգ» օրաթերթում (Երևան), որոնք վկայում են Չոհրաբյանի կոմպոզիտորական արվեստի միջազգային նվաճումը: Առաջին հոդվածը՝ «Ավարտվող տարվա հետքով» (23 դեկտեմբերի, 2000 թ.), նվիրված է ֆրանսիական ձայնագրող ընկերության և երաժշտական հրատարակչության «Le Chant du Monde»-ի կողմից հեղինակային ձայնասկավառակի թողարկմանը (հրատարակված CD շարք «Musique aujourd'hui»): հոդվածը համալրվում է ձայնասկավառակի բուկլե- տում Չոհրաբյանի. հինգ ստեղծագործությունների վերաբերյալ վերլուծական ծանոթագրությամբ: Դրանք են՝ Առաջին չարային կվարտետը «Narcisse», «Ritual» երեք ֆլեյտաների համար, «Parable» և «Serenade»՝ տասներեք գործիքների համար, «Բուներանգի, խաղեր»՝ անսամբլի, համար: Եռայեզու բուկլետից վերլուծական ծանոթագրության անգլերեն տարբերակը ներկայացված է այստեղ: Սարգսյանի. երկրորդ հոդվածը՝ «Աշոտ Չոհրաբյանի. երաժշտությունը ԱՄՆ-ում» (1 հուլիսի, 2023 թ.), լուսաբանում է կոմպոզիտորի, ամերիկյան այցը, որը նշանավորվել է նրա կամերային ստեղծագործությունների, կատարման հաջողությամբ: ԱՄՆ ուղևորությունը դարձավ ամերիկյան ավանգարդ «Kronos Quartet» հետ Չոհրաբյանի համագործակցության տրամաբանական ավարտը, որին կոմպոզիտորը նվիրեց իր լարային 1-ին կվարտետը «Narcisse» (1994 թ.), իսկ ավելի ուշ՝ նրա պատվերով գրել է լարային 2-րդ կվարտետը «Kronos» (1998 թ.): Աշոտ Չոհրաբյանի ստեղծագործական ժառանգությունը XX դարավերջի և XXI դարասկզբի ոչ միայն հայկական, այլև համաշխարհային ակադեմիական երաժշտության կարևորագույն մասն է: Կոմպոզիտորի, ստեղծած ոճն իր մեջ միավորում է արևմտաեվրոպական, նախ և առաջ՝ ֆրանսիական և ավստրո-գերմանական, դպրոցների նորարարությունը հայ մոնոդիկ մտածողության հատկանիշների հետ: Սա երաժշտության գեղագիտական ընկալումն է, որպես ներքին ներդաշնակության առարկա, մասնավորապես մտքի ներհայեցողությունը, կոմպոզիցիոն բաժինների համաչափությունը, դիատոնիկ մոդուսների արմատական նշանակությունը, ինտերվալային և ռիթմիկ կառուցվածքների փոփոխականությունը: հմուտ պոլիֆոնիկ տեխնիկայի, փոփոխական ֆակտուրայի շնորհիվ Չոհրաբյանի ստեղծում է անհատական գրեյտոնը, որը սպավորիչ է մտքի հնչյունային ձևերի բարդությամբ և միևնույն ժամանակ երաժշտական զարգացման հեռանկարի հստակությամբ, ամբողջի տրամաբանությամբ:

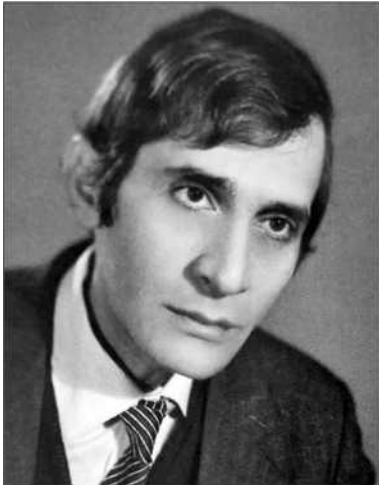
Բանալի-բաներ. Աշոտ Չոհրաբյան, արդի հայ երաժշտություն, նոր մտածողություն, սինթետիկ կոմպոզիտորական տեխնիկաներ:

Abstract

Doctor Science of [Arts], Professor at Yerevan State Conservatory after Komitas Svetlana Koryun Sarkisyan. - "Pages of Ashot Zohrabyan S creative life "

The proposed material is a set of texts of different genres, covering various pages of the life and work of one of the prominent Armenian composers Ashot Patvakon Zohrabyan (1945-2023). The set opens an introductory article by Svetlana Sarkisyan, who dedicated a number of analytical, biographical and musical critical articles to Zohrabyan, as well as personalities in music encyclopedias: Contemporary Composers (London- Chicago, 1992). The New Grove's Dictionary of Music and Musicians. Revised Edition (London, 2001), Die Musik in Geschichte und Gegenwart Gbr., Bd.17 (Kassel, 2007). The introductory article is followed by two early publications by S. Sarkisyan from the authoritative Armenian newspaper «Azg» (Yerevan), confirming the facts of international recognition of Zohrabyan's composer art. The first article "Following the Outgoing Year" (December 23, 2000) is devoted to the release of the author's CD by the French label and Music Publishing House "Le Chant du Monde" (CD-series "Musique aujourd'hui"). The article is supplemented by Sarkisyan's comments on five works by Zohrabyan published in the CD booklet: String Quartet N 1 "Narcisse", "Ritual" for three flutes, "Parable" and "Serenade" for thirteen instruments, "Boomerang Games" for the ensemble. From the trilingual booklet, in this case, the English version of the comments is presented. The second article by Sarkisyan, "Ashot Zohrabyan's Music in the USA" (July 1, 2023), presents composer American visit, which was crowned with the success of performing his chamber works. The trip to the United States was the logical end of Zohrabian's cooperation with the American avant-garde Kronos Quartet, to which the composer dedicated his String Quartet N 1 «Narcisse» (1994) and later by commissioned wrote String Quartet N 2 «Kronos» (1998). Ashot Zohrabyan's creative work is an important part of not only Armenian, but also world academic music of the late 20th and early 21st centuries. The style created by the composer combines the innovative trends of European school, primarily French and Austro-German, with the original properties of national monodic thinking. In particular, it is an aesthetic perception of music as an object of inner harmony: introspective feeling, compositional proportionality of sections, basic value of diatonic modes, variability of interval and rhythmic structures. Thanks to sophisticated polyphonic technique, variability in texture, Zohrabyan creates an individual writing style that impresses with the complexity of mobile sound forms and, at the same time, with the clarity of the perspective of musical development, the logic of the whole.

Key Words: Ashot Zohrabyan, modern Armenian music, new thinking, synthetic composer techniques.

Ашот Зограбян (начало 1990-х)
Ashot Zohrabyan (early 1990s)
Աշոտ Չոհրաբյան (1990-ականների սկիզբ)

3 января 2023 года ушел из жизни один из наиболее значительных творцов современной армянской музыки, Заслуженный деятель искусств заведующий кафедрой композиции Ереванской государственной консерватории им. Комитета, профессор Ашот Патваканович Зограбян. Редакция журнала "Музыкальная Армения" предлагает публикацию материалов, связанных с важными страницами его творческой жизни. Автором является доктор искусствоведения, профессор кафедры теории музыки Светлана Корюновна Саркисян. Ее перу принадлежит и преамбула к этим мате

* * *

СВЕТЛАНА САРКИСЯН

Уход Ашота Зограбяна - буквально как удар по позвоночнику новой армянской музыки. Трудно назвать второго композитора, который бы свыше полувека (начиная с Фортепианного квинтета 1968 года, тогда студента второго курса консерватории, до Фортепианного трио 2022 года) был столь верен избранной манере письма. Вскоре сформировался индивидуальный музыкальный язык, тотчас выдававший автора и - в связи с этим - исключаящий эпигонство как коллег, так и учеников.

В лаборатории Зограбяна техника и эстетика, контакты с идеями прошлого и канонами настоящего, переосмысление национальных традиций и адаптация современных методов письма - все интегрировалось в целостную творческую субстанцию, отличающуюся особым герметизмом. В ней, казалось, мало оставалось места для какого-либо видоизменения, введения новых концептов или ухода в иную эстетико-стилистическую формацию.

Однако мышление Зограбяна эволюционировало - не вширь, а вглубь. Строго сохраняя основные параметры своего музыкального языка, композитор обновлял и совершенствовал комбинаторную логику вариантов (показательно, что дипломной работой на окончание Ереванской консерватории стали Вариации для симфонического оркестра), как известно, в природе неисчислимы.

Единство и гармония стиля явились результатом строгой аналитической работы композитора. Рациональные, абстрагированные свойства его музыкальной мысли были направлены на отказ от пассивной описательности, дескриптивной подачи явлений внешнего мира, взамен сосредоточенной на выявление феноменологической природы музыки (по поводу отказа от дескриптивных методов см. главу "О свойствах абстрактного мышления в армянской музыке XX века" в нашем исследовании "Армянская музыка в контексте XX века". М., 2002). Не единственный в армянской музыке, Зограбян, вместе с тем, выделяется необычной системностью своей технологии. В частности, это отбор материала (к примеру, конструирующая интервалика модусов, объединяющая все линии по горизонтали и вертикали), принципы развития (вариантность, вариабельность, множественность игровых позиций), специфическая организация формы (источники движения, кроме прочих компонентов, регулируются динамикой фактуры, уплотнением и разрежением музыкальных текстур). И при этом всегда базисное значение у Зограбяна приобретает этическая сущность музыки как объекта аналитической рефлексии и некоего духовного озарения.

В одном из последних завершенных произведений - Струнном квартете N 3 "Stanzas in August" (2016) Зограбян обращается к известной с античности поэтической форме - стансы, эволюционировавшей вплоть до XVIII-XIX веков. В европейской поэзии это лирические стихи медитативного характера, где строфы семантически замкнуты и избегают рифмы. Этому следует и композитор (см. Нотный пример на с. 32). Перенос строфических структур в процесс музыкального формообразования встречается также в предшествующих инструментальных сочинениях композитора: в "Элегии" для струнного оркестра (1979), в развернутой поэме "Посвящение Мецаренцу" для струнного квартета и камерного оркестра (1981), в изысканно скомпонованной пьесе "Parable" для 13 инструментов ("Притча", 1992).

Интерес к проблеме синтаксиса и ритмики стиха формировался в начальный период творчества, насыщенный целым рядом камерно-вокальных сочинений. Показательно, что доминирующей становится самобытная поэзия символиста Мисака Мецаренца (1986-1908), привлекая Зограбяна своей неординарной фонетикой и, конечно, постоянно варьируемыми синтаксическими структурами. Это композиция "Круги" для сопрано, альтовой флейты, гобоя, кларнета и фортепиано (кроме Мецаренца, использованы стихи Д. Варужана, 1972), объединившаяся с циклом "Красные хлеба" для сопрано, бас-флейты, гобоя, кларнета и фортепиано (Мецаренц, 1973) в сольную кантату;

“Мадригал” для сопрано и камерного ансамбля (Меца-ренц, 1972); “Три стихотворения Мецаренца” для меццо-сопрано, двух скрипок, виолончели и фортепиано (1983); “Новые таги” для меццо-сопрано и фортепианного квинтета (Варужан, 1984); “Вечерние песни” для сопрано и фортепиано (Варужан, Мецаренц, 1985). Изучение этой области творчества Зограбяна может явиться темой для самостоятельного исследования.

В 1973-1974 годах заслужив признание своей новаторской композицией в двух тетрадах - “Игры бумеранга, или Бумеранг игр” для камерного ансамбля (первая тетрадь исполнялась в Центре Жоржа Помпиду в Париже известным инструментальным ансамблем **InterContemporain** под руководством Поля Мефано в 1985 году), Ашот Зограбян уже спустя десятилетие мировой общественностью воспринимается репрезентативной фигурой современного армянского музыкального творчества. Расширяется география исполнения его музыки, участие на крупных международных фестивалях, зарубежные заказы завершаются публикацией произведений и выпуском записей.

За прошедшие десятилетия многое кануло в лету, немало страниц творческой жизни Ашота Зограбяна для нынешнего поколения музыкантов так и остаются неизвестными. Предлагаемые ниже материалы ставят целью частично восполнить этот пробел. Они связаны с двумя важными вехами в жизни композитора: выходом в 2000 году в парижском музыкальном издательстве “Le Chant du Monde” авторского диска и знаменательной поездкой на исполнение своих произведений в США в 2003 году.

Статьи из ереванской газеты “Азг” дополнены текстом наших комментариев к пяти произведениям из солидного буклета парижского CD. Комментарии были изданы на трех языках: французском, английском, немецком. В данном случае мы ограничились версией на английском языке.

ՄՎԵՏԼԱՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Ավարտվող տարվա հետքով

Ավարտվող տարվա անվիճելի նվաճումներից մեկը միջազգային Երաժշտական հրատարակչական ,Le Chant du Monde-ի ֆիրմայում (Ֆրանսիա) Աշոտ Չոհրաբյանի հեղինակային լազերային սկավառակի թողարկումն է: Նոր հետխաչատրյանական սերնդի հայ կոմպոզիտորների մեջ հազիվ մի քանիսն արտասահմանում հեղինակային սկավառակներ ունեն, Աշոտ Չոհրաբյանն առաջինն արժանացավ «Le Chant du Monde»-ում հրատարակվելու պատվին: Եվ դա տեղի ունեցավ ոչ պատահաբար:

1992 թ. Ֆրանսիայի ռադիոյի պատվերով Չոհրաբյանը գրեց «Parable» («Առակ») անունով ծավալուն պիես 13 գործիքի համար: Հաջորդ տարվա գարնանն ստեղծագործությունը կատարվեց ժամանակակից երաժշտության «Présences» («Ներկայություններ») փառատոնում, որը կազմակերպել էին Ֆրանսիայի ռադիոն, Մոսկվայի ժամանա-

կակից երաժշտության անսամբլն Ալեքսեյ Վինգրադովի գլխավորությամբ և մեծ հաջողություն ունեցավ: Նույն թվականին «Առակն» արժանացավ Հայաստանի մշակութի նախարարության Արամ Խաչատրյանի անվան մրցանակին:

Աշոտ Չոհրաբյանը (ծնվ. 1945 թ. Երևանում) Փարիզ մեկնեց որպես միջազգային համբավի տեր կոմպոզիտոր: Նրա ստեղծագործությունները կատարվում էին արդի երաժշտության բազմաթիվ ներկայացուցչական փառատոններում, այդ թվում Վիտտենում (Չերմանիա). Հռոմում, Բրատիսլավայում, Չագրեբում, Դույսբուրգում Չոհրաբյանի ստեղծագործական ոճի անկրկնելի բնույթը, նրան առանձնացնելով խորհրդային ժամանակաշրջանի կոմպոզիտորների մեջ. բարձր հեղինակություն ապահովեց այն ժամանակվա առաջատար կոմպոզիտորների շրջանում: Նրանցից մեկը Էդիտն Դենիսովը, (հայ կոմպոզիտորներից Տիգրան Մանսուրյանի հետ միասին) Աշոտ Չոհրաբյանին ընդգրկեց 1990 թ. Մոսկվայում իր նորաստեղծ կազմակերպած ժամանակակից երաժշտության ասոցիացիայի (ԸԽԾ-2) կազմում, որին առնչվեց ստեղծվեց հատուկ ժամանակակից երաժշտության անսամբլ: Մինչև օրս դրա գեղարվեստական ղեկավար Յուրի Կասպարովը (ծ. 1955 թ.) մոսկովյան լավագույն կոմպոզիտորներից մեկն է:

Փարիզում «Առակի» հաջողությունը, «Le Chant du Monde» ֆիրմայի տնօրեն, երգեհոնահար էրվե Դեզարբրի հետ ծանոթությունը (նա հետագայում լավ ուսումնասիրեց Չոհրաբյանի նաև այլ ստեղծագործություններ) հանգեցրին համագործակցության պայմանագրի ստորագրմանը: Սկավառակի թողարկումն այդ արդյունքներից մեկն է:

Սկավառակի վրա ներկայացված է Աշոտ Չոհրաբյանի 5 ստեղծագործություն Ալեքսեյ Վինգրադովի ղեկավարած ժամանակակից երաժշտության անսամբլի կատարմամբ: Դրանք են «Բումերանգների» (1973 թ.) առաջին տետրը (գործիքային անսամբլի համար գրված այդ հայտնի ստեղծագործության լրիվ անվանումն է «Բումերանգների խաղեր կամ խաղերի բումերանգ»)՝ 13 գործիքի համար գրված «Սերենադը» (1982 թ.), ,Parables (1992 թ.), երեք ֆլեյտայի համար գրված ,Rituale (1994 թ.), ամերիկյան «Քրոնոս» քառյակի պատվերով գրված «Narcisse» 1-ին լարային կվարտետը (1994 թ.): Սկավառակի ձևավորման մեջ օգտագործված է Պետերբուրգի «Արվեստի աշխարհ» գեղարվեստի իմբակի ներկայացուցիչ Սլեքսանդրա Էքստերի «Աբստրակտ կոմպոզիցիա» նկարի (1916 թ.) վերատպությունը: Ստեղծագործությունների մեկնաբանությունները կատարել է տողերիս հեղինակը:

Աշոտ Ջոհրաբյանի ստեղծագործությունը վերջին տասնամյակների հայ երաժշտարվեստի առավել նշանակալի էջերից է: Կազմավորվելով որպես հետվերբենյան ուղղության արվեստագետ՝ նա իր մեջ վաղ բացահայտեց նորարարին: Նրա փորձարարությունը տարածվեց երաժշտական նյութի կազմակերպման ոլորտի վրա, որի միջոցով կոմպոզիտորը կարող էր ի հայտ բերել Արևմուտքի արդի երաժշտության և Արևելքի ավանդական երաժշտության որոշ ընդհանուր եզրեր: Ի տարբերություն բազմաթիվ գործընկերների, Ջոհրաբյանն Արևելք-Արևմուտքը ընկալեց որպես միասնություն, կամ ամերիկացի մշակութաբան Է. Սաիդի խոսքերով, որպես «երկու աշխարհագրական էություն, որոնք օժանդակում և որոշ չափով արտացոլում են իրար»:

Այդ «էությունների» լայն սպեկտրը, կոմպոզիտորի հղկված ռացիոնալիզմով և միաժամանակ նրա ստեղծագործության քնարական խոստովանալիստությամբ, բազմապատկվելով կանխորոշեցին երաժշտական նյութի առանձնահատուկ սուբստանցիան: Հեղինակ, որի ձեռագիրը ճանաչվում է անմիջապես երաժշտության առաջին տակտերից: Այդպիսին է հայ արվեստի համբավը բազմապատկող Աշոտ Ջոհրաբյանը:

«Ազգ»,
23. 12. 2000 թ.

* * *

SVETLANA SARKISYAN

born in 1945 in Yerevan (Armenia). After attending Romanos Melikian Musical College in 1967-1972, he studied composition in Grigor Yeghiazarian's class at Yerevan's Komitas Conservatory where he is currently a senior lecturer of orchestration and composition. Works by Zohrabyan

have been performed at the Neuen Musik Tagen in Witten (1987), the Bratislava Music Fests (1987), Days of Soviet Music in Italy (1987) and in Paris (1989), New Beginnings in Glasgow (1989), the Prokofiev and Music from the Soviet Union international festival in Duisburg (1991), the Zagreb Music Biennale (1991), Presences in France (1993) and elsewhere.

The composition experience of Ashot Zohrabyan is built on the junction of two lines of 20th-century music: pointillism and serialism in the Webern-Boulez style on one hand, and micropolyphony close to Ligeti's methods on the other. Among the Armenian classics, his artistic

mentality is closest to that of innovator Komitas (1869-1935). Zohrabyan's interests are concentrated on the sphere of chamber music that enables him to approach most closely the structure of sound and assess the function of every line and element of musical movement. Strict intellectual rationalism does not prevent Zohrabyan from being poetic, inspired by the beauty of incessant, mobile rhythm and a sense of the national expression in two sound motifs and inter-sound *glissandi*. The stability of style allows him to preserve his individual credo which is a synthesis of ideas from the East and the West, the ancient and the modern.

Zohrabyan's most significant works include the two books of *Boomerang Games* for instrumental ensemble, *Elegy* for string orchestra, *Offering to Metzarentz* for string quartet and chamber orchestra, two string quartets, *Chant Matinal* for wind quintet, *Serenade* and *Parable* for thirteen instruments, *An den Knaben Elis* for soprano and instrumental trio, *Lux fulgebit* for soprano and twelve instruments, and several song cycles on texts of Armenian poets from the beginning of the century.

Boomerang Games - Book I for flute, oboe, clarinet, string quartet, piano and percussion. Written in 1973, it was premiered the same year in Yerevan.

Boomerang Games is based on the idea of variation as a way of integrated development. Here, the instrumental ensemble is a complex game of symmetrically mirrored or juxtaposed rhythms and textures, although unified by the thematic material. Formally, the 1st book of *Boomerang Games* is a single-movement composition of immanent spiral configuration. At the same time, there are three parts, the last including the percussion that serve a purely colourist function. The metro-rhythm plays an important organisational role. It is the flexibility and constant variation of the rhythm (overlaid with the mobility of the instrumental situations) that stimulates the musical dynamics. In the absence of precise meter, the *luft-pausen* also have a formal function, creating a kind of "game" of time segments.

Boomerang Games brought recognition to the composer, and have been performed in many cities and countries. Although the pointillist style of the Games later gave way to a linear extension of the voice, the Zohrabyan's characteristic mentality is crystallised right here: concentration on one multifaceted state, infinite in a range of nuances.

Serenade for thirteen instruments, was written on commission from the Bolshoi Theatre Soloists Ensemble and its conductor, Alexander Lazarev, in 1982. They recorded it shortly thereafter for Melodiya Records and performed the *Serenade* at festivals of modern Soviet music in Cologne, London and Glasgow.

The *Serenade* is a unique dialogue of a man with Nature that unfolds in the manner of meditative lyrics so typical of Zohrabyan and culminates in a heartfelt confession played by the cello. In compositional terms, the piece

is characterised by an allusion to a three- part reprise, whose conditionality is preconditioned by the tenacity of its development. Lack of thematic contrasts, concentration of attention on second interlacing, micro-intervals and *glissandi* within small seconds accentuates every nuance and every new thematic pattern. In this respect, an *anima- to* episode stands out in the first part of the Serenade where a wind trio introduces a concertante element that will be used again in the middle section of the piece. As is usual in Zohrabyan's works, the piece is completed with a mandatory coda based on the register variation of the "A" tone support.

Parable for thirteen instruments, was written in 1992 for French Radio's Presences music festival. First performed in Paris on 21 February 1993 by the Moscow Contemporary Music Ensemble (ASM), conducted by Alexei Vinogradov, it met with great success. In a certain way, *Parable* was a conclusive work for Zohrabyan, summing up all his previous experience in a new way.

Using the same group of instruments as in the *Serenade* (wind quartet, English horn, trumpet, trombone, piano and string quintet), Zohrabyan offers a different instrumental concept. This is based on the contrast of a monochrome group of instruments and the solo instrument (e.g., piano solo after the main culmination *tutti*), creating a colourful palette of timbres and, at the same time, a lack of artistic constraint: the birth and development of musical expression. The author himself stressed that he understood *Parable* not in a narrative or allegorical sense, but only as a cause for an intimate contemplation in a certain spiritual vein. Indeed, the work radiates with an amazing inner glow that gleams and fades away. In the last part of *Parable* leading to the final *Lento*, there are reminiscences of *Elegy*, an early work which is still Zohrabyan's most popular. Besides other common elements, in the both cases the final fundamental fifths are based on the sounds "D-A".

Ritual for flute trio was completed in 1993 (there are two sets of flutes used: large flute in G and alto) and continues in the line of the wind quintet *Chant Matinal*. The pantheistic contents precondition the aesthetic phenomenon of the music, its beauty and magic, esoterism and contemplation. *Ritual* becomes a hymn to the morning, a vivacious song, a welcome to the dawn and hence the author's favourite indication, *Animato giocoso*, best corresponds to it.

The composition solution of *Ritual* is marked with utmost clarity of the concept: a varying double two-part form where the beginning of each part, besides the change of theme and tempo, is accompanied by a substitution of large flutes for altos. These changes carry a context of ritual semantics of the instruments. The sound of regular flutes symbolises a Dionysian origin; the music conveying the improvisational spirit of the dancing eurhythmies. In this connection, the author of *Ritual* demonstrates a sophisticated rhythmical technique both in solo and in ensemble. The alto flutes that symbolise Apollo's origins

adapt the prolonged cantilena.

Quartet No. 1 "Narcisse" was commissioned by the Kronos Quartet in 1994 and first performed by them in San Francisco the same year. Later, in 1998, they requested a second quartet which was subtitled "*Kronos*" in their honour. Here, the world of refined analysis and at the same time exquisite nuances of lyrics so characteristic of Zohrabyan acquires new features. First of all, there is a special inner expression, even a tense exaltation that expresses itself in the music through various textural, rhythmical and melodic contrasts. The texture dynamics, based on a free heterophonic sequence, with long extended lines, have a special importance, as does a polyphonic manner of presentation (here we encounter unisons rare in Zohrabyan) with the texture of discreet construction with shifted balance of voice functions, based on "ragged" rhythm.

Thanks to the aforementioned feature of musical development, the single-movement "*Narcisse*" is perceived as a natural process. Based on ups and downs, tension and discharge of musical expression, it overcomes the elements of the release form through its final climax. It is then followed by a brief coda, based, as usual, on the reduction of the material.

CD - SERIES «Musique aujourd'hui»
LE CHANT DU MONDE - 2006

* * *

Մ Վ Ե Տ Լ Ա Ն Ա Ս Ա Ր Գ Ս Յ Ա Ն

Չոհրաբյանի երաժշտությունը Միացյալ Նահանգներում

Աշոտ Չոհրաբյանը չի պատկանում այն արվեստագետների թվին, ովքեր աշխարհին հայտնի են դառնում սոցիալիզմի պարսպի քանդման շնորհիվ: Վերակառուցումը և հասարակության քաղաքական գործընթացները չազդեցին կոմպոզիտորի կենսագրության, նրա ստեղծագործական սկզբունքների վրա: Թեպետև ինչ-որ բան փոխվեց: Եթե անցյալում Չոհրաբյանի երաժշտությունը նախորդել էր ժամանակի, այսինքն մշակութի արդիականացման համար, ապա այժմ մոտեցել է Չոհրաբյանի երաժշտության ժամանակը:

Կոմպոզիտորը (ծ. 1945 թ. Երևանում, որտեղ ստացել է երաժշտական կրթություն) ներկայում քաղում է 30-ամյա պրոֆեսիոնալ գործունեության պտուղները, որտեղ նրա տաղանդի ճանաչումը, հաղթահարելով թերահավատությունը և անընդունողությունը, հաստատվեց ավելի ուժեղ, քան եթե ուղեկցված լիներ պլանավորված քարոզչությամբ:

Ներկայումս Աշոտ Ջոհրաբյանին ճանաչում են ամբողջ աշխարհում: Արդի հայ երաժշտության լիդեր լինելով նա երիտասարդ սերնդի համար յուրօրինակ փարոս է, իսկ հասակակիցների համար անվիճելի հեղինակություն: Հայրենիքում և տարբեր երկրներում նրա ստեղծագործությունների կատարմանը միջոց ուղեկցում են հաջողությունը և խանդավառ գնահատականները: Նա հայ (երևանցի) կոմպոզիտորներից միակն է, որ հեղինակային խոսակալական ունի փարիզյան “Le Chant du Monde” հրատարակչության կողմից թողարկված, ինչը նպաստում է Եվրոպայում նրա երաժշտության տարածմանը:

Երևանի կոնսերվատորիայի պրոֆեսոր Աշոտ Ջոհրաբյանի ստեղծագործական շփումներն ամերիկացի երաժիշտների հետ զարգացել են Kronos համաամերիկյան ավանգարդ երաժշտության լարային քառյակի միջոցով, որը կատարել է իր պատվերով Ջոհրաբյանի գրած երկու Կվարտետը: 1-ինը՝ “Narcisse” կվարտետը, որը կատարվել է 1995 թ. Ման Ֆրանցիսկոյում: Հեղինակը ներկա չէր պրեմիերային: Նույն Կվարտետը կատարվեց 1999 թ. Մոսկվայում Պ. Չայկովսկու անվան համերգասրահում “Kronos”-ի համերգային շրջագայության ժամանակ: Համերգին ներկա էր հեղինակը:

Սակայն 2003 թ. ճակատագիրը Ջոհրաբյանին հնարավորության ստեղծեց երկու անգամ ԱՄՆ մեկնելու իր ստեղծագործությունների կատարման առիթով: Դա ոչ միայն ամրապնդեց կոմպոզիտորի միջազգային հեղինակությունը, այլև բացեց նոր հեռանկարներ: Առաջին այցելությունը տեղի ունեցավ Masterpieces of the Russian Underground երաժշտական մշակութային ձեռնարկման շրջանակներում, որը ռուս տարագիր դաշնակահար Վլադիմիր Ֆելցմանի նախաձեռնությամբ Կամերային երաժշտության ընկերությունն անցկացնում էր Նյու Յորքի Լինքոլն կենտրոնում: Հունվարի 20-ից մինչև փետրվարի 2-ը կրկնվող երեք համերգի շարքը (1-ին «Ռուսական էքսպրեսիոնիզմ Շոստակովիչից մինչև Շնիտկե», 2-րդ «Միամտության և իմացության երգեր», 3-րդ «Հայելին հայելու մեջ միասնության և կանոնի որոնումը») ուղեկցվում էր բանաստեղծական երկերային լուսանկարչական հանդեսով, ինչպես նաև «Կինոյի ռուս և խորհրդային կոմպոզիտորները» թեմայով 1938-1988 թթ. նկարահանված ութ գեղարվեստական ֆիլմերի դիտումով, որոնց թվում էր Սերգեյ Փարաջանովի «Նռան գույնը» ֆիլմը Տիգրան Մանսուրյանի երաժշտությամբ:

Ա. Ջոհրաբյանի «Քրոնոս» 2-րդ լարային կվարտետը կատարվեց շարքի 3-րդ համերգում հունվարի 22-ին և փետրվարի 2-ին, երկու անգամն էլ Լինքոլն կենտրոնի սրահներում: Կատարողներն էին Անի Կավաֆյանը, Օլեգ Կրիստան, Պոլ Նոյվաուերը, Գարի Հոֆմանը: 1999 թ. դարձյալ «Kronos Quartet»-ի պատվերով Ջոհրաբյանի գրած 2-րդ լարային «Քրոնոս» կվարտետի նյութը պրեմիերան (պրեմիերան կայացել էր Գերմանիայում) արժանի հաջողություն ունեցավ: Պետք է

ասել, որ հրավիրվելու պատվին արժանացել էին սակավաթիվ կոմպոզիտորներ: Ջոհրաբյանի հետ ներկա էին փառապանծ Սոֆիա Գուբայրովիչնան (այժմ բնակվում է Գերմանիայում), Ֆարաջ Կարակը (Մոսկվա), Վիկտոր Կիսինը (ապրում է Շվեյցարիայում): Նրանք մասնակցեցին ստեղծագործության վրա երկրի քաղաքական իրավիճակի ազդեցությանն առնչվող բանավեճին: Ջոհրաբյանը ժխտում է նման ազդեցությունը:

Իրոք, Ա. Ջոհրաբյանի երաժշտությունը գերծ է հասարակական տրամադրությունների կնիքից, մարմնավորում է բացառապես գեղագիտական կատեգորիա: Ջոհրաբյանի արվեստում վերացական հիմնակազմիչ տրամաբանությունը հենվում է ազգային մտածողության և երաժշտական արտահայտչամիջոցների չափանիշների վրա, որոնք բազմադարյա հղկման շնորհիվ նստվածք են տվել ենթագիտակցության մեջ: Մտքի վերլուծական կերտվածքը և քնարական հուզավառությունը պայմանավորում են Ջոհրաբյանի կողմից ազգային ֆենոմենի ընկալման յուրահատուկ տեսանկյունը, որն ակնհայտ կերպով համադասվում է XX դարի արվեստին: Մա է Ջոհրաբյանի երաժշտության ուժը, որը համոզում է նաև նրա գործընկերներին:

Սոֆիա Գուբայրովիչնան ինձ հասցեագրած մարտյան նամակում գրում էր. «Աշոտի ստեղծագործությունը հիանալի է: Շատ նուրբ է և միաժամանակ հոգով ուժեղ: Ես երջանիկ էի նրա և հրավիրյալ մյուս կոմպոզիտորների հետ հանդիպելու համար»:

Նյու Յորքից հետո Միացյալ Նահանգների մեկ ուրիշ մասում Նորֆոլկ քաղաքում ապրիլին անցկացվեց «Հայաստանի երաժշտությունը» կամերային համերգը, որի միակ հյուրն Աշոտ Ջոհրաբյանն էր (նա նաև վարպետության երկու դասեր անցկացրեց կոմպոզիցիայի գծով): Այդ բարեգործական ձեռնարկման կազմակերպիչը մեր հայրենակից Անդրեյ Կասպարովն է: Նա ծնվել է 1966 թ. Բաքվում, 15 տարեկանից ապրել և դաշնամուր նվագել ու կոմպոզիցիա է սովորել Մոսկվայում, ապա Բլումինգտոնում, իսկ 1998 թվականից դասավանդում է Նորֆոլկի Old Dominion համալսարանում, որտեղ հիմնել է հիշյալ համերգին մասնակցած Creo անսամբլը:

Ձարմանալի է, որ հաճախ չի այցելել Հայաստան, 37-ամյա Ա. Կասպարովն իրականացրեց այն, ինչի մասին մենք վաղուց երազում էինք ամերիկացի ունկրնդրին ներկայացնել հայկական երաժշտության փունջ Սեպուրայ Մաշտոցից և Ներսես Շնորհալուց մինչև Աշոտ Ջոհրաբյան և Երվանդ Երկանյան: Բացի դրանից, հնչեցին Ալեքսանդր Հարությունյանի և Առնո Բարաջանյանի համատեղ գրած «Տոնական» գործը, Խաչատրյանի «Սուսերով պարը» փոխադրված Creo անսամբլի համար, Տիգրան Մանսուրյանի վոկալ շարքերից համարներ, արգենտինահայ Ալիսիա Թերզյանի հարվածային գործիքների պիեսը, Ա. Կասպարովի դաշնամուրային Սոնատից հատվածներ:

А. Зограбян
A. Zohrabyan
Ս. Չոհրաբյան

Струнный квартет N 3 “Стансы в августе”, такты 13-23
String Quartet N 3 “Stanzas in August”, measures 13-23
Լ ա ր ա յ ի ն 3-րդ Կ վ ա ր ս ե տ «Տոներ օգոստոսիս», 13-23

Նման խայտարեկտ համապատկերում պատվավոր տեղ գրավեցին Չոհրաբյանի երկու ստեղծագործությունները՝ Թավջութակի ու դաշնամուրի 1-ին Սոնատը (1976 թ.) և “An den Knaben Elis” («Էլիս տղային»)՝ յուրահատուկ եղերերգը, ձայնի ու գործիքային եռյակի համար (1993 թ.): Ստեղծագործությունները կոմպոզիտորական ձեռագրի տարբեր բնույթներ էին: Մի դեպքում այն բնութագրում է երաժշտական զարգացման խիստ համակարգում տեղավորվող կտրուկ հնչողության կառուցների գերակշռությունը, մյուս դեպքում մոտիվային ու ռիթմիկ առումներով հղկված պարսիտուրը, որը, չնայած, արտաքին ստատիկությանը, ներառում է քնարական հայտնության դինամիկան:

1914 թվականին, 27 տարեկան հասակում մահացած Գեորգ Թրակլի բանաստեղծությունների ծածուկ տոնը հուզեց Չոհրաբյանին այնպես, ինչպես անցալում հուզել էր Անտոն Վեբեռնին և Հայնց Հոլիգերին: Գերմաներեն տեքստը Չոհրաբյանին թույլ տվեց իր երաժշտության խորհրդանշական լեզվի միջոցով ընդհուպ մոտենալ Թրակլի պոեզիայի գաղտնի իմաստին: Օրագրային գրքբույկուս Անդրեյ Կասպարովը հրաշալի բառեր է գրել այդ ըստեղծագործության մասին. «Չոհրաբյանը պոեմի հանդարտ քնարական տոնն ըմբռնում է վարպետորեն, դրա համար նրբահնար կերպով օգտագործելով բոլոր անհրաժեշտ երաժշտական միջոցները, ներառյալ տեմբրը, բառի գունավորումը, մեղեդային գծերի ուրվագծերը և հոսուն ֆակտուրաները»:

Աշոտ Չոհրաբյանի ամերիկյան այցելությունները ոչ միայն անձամբ նրա, այլև մեր ամբողջ ստեղծագործական մտքի հաղթանակն է, որն ընդհանուր անտարբերության մթնոլորտում, հնարավորությունների սահմանագծին կերտում է աշխարհի մշակութային փորձը հարստացնող արժեքներ:

«Ազգ»,
01. 07. 2003 թ.

Հեղինակի մասին. տես էջ 24:
About the author: go to 24.
Об авторе: см. С. 24.